

İSTANBUL TİCARET ODASI

SABUN SEKTÖR PROFİLİ

Hazırlayan

Senem ÇEŞMECİOĞLU

Mayıs 2003

- 1. SEKTÖRÜN TANIMI VE SINIFLANDIRILMASI**
 - 1.1. SEKTÖRÜN TANIMI**
 - 1.2. SEKTÖRÜN SINIFLANDIRILMASI**
- 2. SEKTÖRÜN MEVCUT KAPASİTESİ VE KULLANIMI**
 - 2.1. KAPASİTE**
 - 2.2. SEKTÖRDEKİ KURULUŞLAR**
 - 2.3. SEKTÖRDEKİ BAŞLICA MARKALAR**
- 3. ÜRETİM TEKNOLOJİSİ**
 - 3.1. SERGİ SABUN ÜRETİMİ**
 - 3.2. MAKİNE SABUN ÜRETİMİ**
- 4. ÜRETİM STANDARTLARI**
- 5. TÜRKİYE'DE ÜRETİM**
- 6. TÜKETİM**
- 7. İSTİHDAM**
- 8. DIŞ TİCARET**
 - 8.1. İHRACAT**
 - 8.2. İTHALAT**
- 9. DÜNYA TİCARETİ**
- 10. MEVCUT DURUM DEĞERLENDİRİLMESİ**
 - 10.1. SEKTÖRDE ALINMASI GEREKEN TEDBİRLER**
 - 10.2. SEKTÖRÜN AB'YE UYUM ÇALIŞMALARI**
 - 10.3. VIII. PLAN DÖNEMİ GELİŞMELERİ**
 - 10.3.1. GENEL TEDBİRLER**
 - 10.3.2. TALEP PROJEKSİYONU**
- 11. ÇEVRE VE İNSAN SAĞLIĞI**
- 12. DİĞER SEKTÖRLERLE İLİŞKİLER**
- 13. SEKTÖRÜN SORUNLARI**

1. SEKTÖRÜN TANIMI VE SINIFLANDIRILMASI

1.1. SEKTÖRÜN TANIMI

Gelişmiş toplumların günlük yaşamlarında en çok gereksinim duydukları maddelerin başında temizlik maddeleri gelmektedir; günümüzde bu maddelerin tüketim seviyesi toplumun gelişmişlik seviyesini de göstermektedir.

Sabun vücut temizliğinden eşya temizlenmesine kadar geniş bir yelpazede kullanılan ilk ve en eski temizlik maddesidir. Ana maddesi bitkisel ve/veya hayvansal yağların ve yağ asitlerinin alkalilerle (NaOH, KOH, vb.) reaksiyonu sonucuyla üretilmektedir. Yaklaşık 2300 yıldır bilinen sabunu kimilerine göre ilk olarak Fenikelilerin kimilerine göreyse Galyalıların ürettiği kabul edilmektedir. Kullanılan ilk sabun, deniz kumu ya da odun küllerinden sabunlaştırılmış içyağından imal edilmiş ve daha çok tıbbi amaçlar için kullanılmıştır. Daha sonraları özellikle Akdeniz kıyılarında, Romalılar ve Mısırlılar temizlik amacıyla aminyum karbonatı kullanmışlardır. Bu dönemlerde bazı hayvansal yağlar ve zeytinyağı sabun üretiminde kullanılmış, yağın alkali karbonatlarla nötralize edilerek sabunlaşması sağlanmıştır. Sodyum karbonat kullanılarak sert, potasyum karbonat kullanılarak yumuşak sabun elde edilmiştir.

Eski çağlarda giysilerin yıkanılıp arıtılması için kullanılan ak toprağın Latince adı “sapo” ve yine sabun üretiminde kullanılan iç yağının Latincedeki adı “sebum” sabun (soap) kelimesinin kökleridir. 7. yüzyıl başlarında Arapların sabun üretme tekniklerinde ilerlemeler kaydetmeleriyle birlikte, bu sözcükler “sabun” olarak Arapça’ya da geçmiştir.

Sabun ilk başlarda odun ya da çeşitli bitkilerin küllerinin suyla karıştırıldıktan sonra elde edilen karışıma yağ eklenmesi ve kaynatılması yoluyla elde edilmekte idi. Bu işlem günümüzde ise hayvansal yağlar ya da hindistan cevizi yağı, palmiye yağı ve zeytinyağı gibi bitkisel yağlarla ve çeşitli kimyasal maddelerle yapılmaktadır. 18. yüzyılın sonu ile 19. yüzyılın başlarında, sabun hammaddelerinin daha modern metotlarla elde edilmesi ve tüketici bilincinin gelişmesi sabun üretiminin artmasına ve sabun üretim metotlarının gelişmesine sebep olmuştur.

Bu gelişmelere paralel olarak 1884 yılında W.H. Lever tarafından ilk defa ambalajlı sabunun piyasaya sunulmasıyla modern sabun sanayinin temeli atılmıştır. Bu tarihten sonra devamlı gelişen ve teknolojik bakımdan kendini yenileyen sabun sanayii, bugün milyonlarca ton üretimiyle temizlik maddeleri sektöründe en önemli yerlerden birine sahiptir.

Türkiye’de sabun üretimi 19. yüzyılın başlarına kadar taş kazanlarda gerçekleştiriliyordu. Cumhuriyet döneminde ise zeytinyağı beldesi Ayvalık’ta sabunculuk gelişmiştir. Türkiye’de 20 yy’ın ortalarına kadar sabun üretimi basit sergi sabunculuğu şeklinde devam etmiş olup, bugün de hala özellikle küçük yerleşim birimlerinde bu tür üretim yaygındır.

Türkiye’de ilk sabun fabrikası ise Sabuncuzade Hacı Şakir Bey tarafından kurulmuştur. Yüzyılın ortalarından itibaren makine sabunculuğu başlamış ve yapılan yatırımlarla bugün üretimin büyük bir kısmı bu tür imalata dönmüştür. Gerek kapasite, gerekse kalite olarak önemi tartışılmaz olan makine sabunculuğunun giderek tümüyle sergi sabunculuğunun yerini alması beklenmektedir.

1.2. SEKTÖRÜN SINIFLANDIRILMASI

Sabunlar katı ya da sıvı veya bitkisel yağlardan elde edilen yağ asitlerinin alkali madde (NaOH, KOH vb.) ile işlenmesi yani sabunlaştırılması sonucu elde edilirler.

Sabunlar arap sabunu, tıbbi ve dezenfektan sabunlar, tuvalet sabunları ve diğer sabunlar olarak da türlere ayrılmaktadır.

Sabun sektörü ürünleri Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonlarına (GTİP) göre aşağıdaki şekilde sınıflandırılmıştır. Araştırmamızda da bu sınıflandırma esas alınmıştır.

34.01.20.10.00.00	Toz – Granül sabun
34.01.20.90.10.00	Arap sabunu vb. diğer yumuşak sabunlar
34.01.20.90.90.11	Sıvı Sabun
34.01.20.90.90.19	Diğer Sabunlar

2. SEKTÖRÜN MEVCUT KAPASİTESİ VE KULLANIMI

2.1. KAPASİTE

Türkiye talebin çok üzerinde sabun üretim kapasitesine sahiptir. Mevcut kurulu tesislerin kapasitelerinin büyük olması, fakat yurtiçi talebin ve ihracatın yetersiz kalması sebebi ile sektördeki firmalar düşük kapasite ile çalışmak zorunda kalmaktadır. Mevcut kapasite kullanım oranlarını arttırmak için ihracatı arttırmak gerekmektedir. Son yıllarda ise özellikle ambalajlama ve verimliliği artırıcı yatırımlarda kapasite artırıcı yatırımlar yapılmaktadır.

Sabun sektörü, temizlik ürünleri pazarının % 12'sini oluşturmaktadır. Sabun sektörünün yıllık ortalama kapasitesi 250.000 ton/yıl olup, yaklaşık 110 firma faaliyet göstermektedir. Sektörün toplam kurulu kapasitesinin büyük bölümünü (yaklaşık % 70) 10 büyük firma gerçekleştirmekte olup, geriye kalan üretim ise çok sayıda küçük firma tarafından gerçekleştirilmektedir.

Sektörün toplam kapasitesinin yaklaşık % 72'sini 10 büyük firma gerçekleştirmektedir. Geriye kalan üretim ise çok sayıda küçük firma tarafından gerçekleştirilmektedir. Modern teknoloji ile üretim yapan firmalar kapasitelerini önemli miktarda arttırarak iç ve dış talepleri kolaylıkla karşılayabilecek duruma gelmişlerdir.

2.2. SEKTÖRDEKİ KURULUŞLAR

Türkiye'nin sabun sektörü oldukça gelişmiş bir sektördür. Sabun sektöründe faaliyet gösteren firmaların hemen hemen tamamı yerli sermaye olup, yabancı sermaye çok azdır. Firmalar iç talebi karşıladıkları gibi ihracat da yapmaktadırlar.

KAPASİTELERİNE GÖRE SEKTÖRDE FAALİYET GÖSTEREN BELLİ BAŞLI FİRMALAR	
Firma Adı	Kapasite (Takribi Ton/Yıl)
Evyap Sabun Sanayii	200.000
Colgate – Hacı Şakir	50.000
Dalan Kimya Sanayi	40.000 (5.000'i sergi tipi)
Komili A.Ş.	25.000
Lever A.Ş.	Fason
Paksoy A.Ş.	15.000
A.S.C	60.000
Bilal Sabun	12.000
Çelikbilek	12.000 (6.000 sergi)
Emek	12.000
Tat	18.000
Güler	18.000
Tariş	6.000
Sunucu	4.000
Kebapçı	2.500 (sergi tipi)
Sokol	6.000
Ayvalık	7.000(sergi tipi)

Kaynak : DPT

2.3. SEKTÖRDEKİ BAŞLICA MARKALAR

Türkiye’de 2002 itibariyle 75 bin tonluk bir katı – sıvı sabun pazarı bulunmaktadır, bu pazarın parasal değeri ise 155 milyon dolardır. Sabun pazarında tonaj ve ciro açısından Hacı Şakir marka lideri, Duru ise 2. marka pozisyonundadır. Lux, Palmolive ve Dove ise düşük pazar paylarına rağmen yüksek ciro payı elde eden markalardır. 2002’de Hacı Şakir ve Duru toplam % 49 pazar payına karşı % 43 ciro payı elde etmişlerdir.

Lux, Palmolive ve Dove’da ortak bir özellik sadece sabun değil bir çok dalda güzellik maddeleri de üretiyor olmalarıdır.

FİRMALAR VE ÜRETTİKLERİ MARKALAR	
Firma Adı	Marka
Evyap	Duru, Fax, Elvan, Ava, Pamela, Arko, Activex, Savoy
Colgate – Hacı Şakir	Hacı Şakir, Palmolive, Form, Protex, Fom
Dalan Kimya Sanayi	Dalan, Alara, Cindy, Adalya, Diana
Komili A.Ş.	Komili, Caprice, Leaves, Kids, Ultra, Pam, Ebru, Karbeyaz
Lever A.Ş.	Lux, Rexona, Reward, Dove
Paksoy	Paksoy, Dora, Paklar
Henkel	Fa
Tariş	Tariş
Alemdar Kimya	Dr.EA, Kent, Lucina, Monza
E. Beiersdorf	Nivea
Johnson & Johnson	Johnson’s Baby
Kopaş	Dalin

SABUN Marka Ligi (%)

1. Duru	75.8
2. Hacı Şakir	74.1
3. Dove	24.9
4. Lux	15.5
5. Dalan	14.3
6. Fax	10.5
7. Komili	9.7
8. Palmolive	8.1
9. Elvan	6.5
10. Paksoy	2.1

Kaynak : Hürriyet Gazetesi

SABUN Marka Pazar Payları (Katı, Sıvı)

Marka	Tonaj (%)	Ciro (%)
1. Hacı Şakir	29	25
2. Duru	20	18
3. Lux	3	5
4. Palmolive	2	6
5. Dove	2	8

Kaynak :Hürriyet Gazetesi

3. ÜRETİM TEKNOLOJİSİ

Ülkemizde sabun üretim yöntemi 2 ana grupta incelenebilir.

3.1. SERGİ SABUN ÜRETİMİ

Bu üretim tipinde yağ karışımları, alttan ısıtmalı veya kapalı/açık buhar kullanılarak, bilinen alkaliler yardımı ile sabunlaştırılmaktadır. Elde edilen sabun hamuru sergi alanlarına döküldükten sonra işaretlenip, el veya basit kesme aletleriyle kesilmekte ve sonunda elle ambalaj yapılarak mamul haline getirilmektedir.

3.2. MAKİNE SABUN ÜRETİMİ

Makinalı sabun üretiminde iki tür pişirme yöntemi bulunmaktadır:

PİŞİRME

Açık kazan usulü pişirmede pişirme kazanına alınan uygun yağ karışımı direkt veya endirekt buhar kullanılarak bilinen alkaliler yardımı ile sabunlaştırılmaktadır. Üretilecek sabun kalitesine göre gerekli katkı maddeleri eklenerek, belli periyotlarda tuzlu su ile yıkanarak sabun hamuru elde edilmektedir. Gliserin ve tuz içeren kasan altı suları gliserin fabrikasına gönderilmektedir.

Kontinü sabunlaştırma yöntemi yağların kontinü olarak sabunlaştırılması, sabun hamurunun yine kontinü olarak gliserinli sabun altı sularından ayrılarak yıkanması ve santrifüjlenmesidir. Sistem İtalyan Mazzoni firmasınınca gerçekleştirilmiş olup, Avrupa ülkelerinde kullanılan modern bir teknolojidir.

Bu yöntemde, yağ ve yağ asitlerinin, üretilecek sabun cinsine göre, uygun bir karışımı ile, su, uygun alkali ve tuz gibi maddeler bir dobj pompası ile 120 – 135 derecedeki bir otoklava verilir. Otoklavda sabunlaşması tamamlanan hamur – gliserin karışımı otoklavdan dekantasyon tanklarına alınmaktadır. Seri halde birkaç tane bulunan dekantasyon tanklarından faz teşkili suretiyle sabun gliserinden ayrılır. Ayrılan gliserin, gliserin fabrikasına gönderilir. Kalan sabun hamuru ise ters akım prensibine göre yıkanarak santrifüjle fazla su, tuz ve alkalisinden ayrılır ve bir tankta depolanır.

ŞEKİLLENDİRME

Her iki usulde de elde edilen sabun hamuruna katkı maddeleri bir karıştırıcıda ilave edilmektedir. Bu hamur ısı değiştirgeçte ısıtılıp kurutulduktan sonra istenilen rutubet derecesine göre ayarlanarak parfüm ve boya ilaveleri yapılmakta, ve çubuk haline getirilen sabun bıçaklar yardımı ile istenilen gram boyutlarda otomatik olarak kesilmektedir. Otomatik preslerde şekillendirilen sabun, ambalaj makinalarında ambalajlanıp kutulandıktan sonra piyasaya sunulur.

Kontinü sabun üretimi tüm Batı ülkelerinde kullanılan en ekonomik üretim yöntemidir ve ülkemizde de giderek yaygınlaşmaktadır.

4. ÜRETİM STANDARTLARI

Sektörde TS 54 uygulanmakta olup, bu aynı zamanda mecburi bir standarttır.

5. TÜRKİYE'DE ÜRETİM

Ülkemiz sabun sektörü son yıllarda sürekli ilerleme kaydederek genel ekonomik yapı içinde ön sıralarda yer almakta ve gerek teknoloji transferi, gerekse yeni iş sahaları açması bakımından ülkemizin gelişme çabasına büyük katkılarda bulunmaktadır. Bu sektörün üretmekte olduğu ürünler, günlük yaşamımızın zorunlu tüketim maddeleri sınıfına girmekte olup hayatımızda çok önemli bir yere sahiptir.

TÜRKİYE'NİN SABUN ÜRETİMİ (TON)					
	1998	1999	2000	2001	2002*
Toplam Sabun	205.3	180.6	199.5	180.0	185.0

* Tahmini
Kaynak : DİE

6. TÜKETİM

Gelişmiş toplumların günlük yaşamlarında en çok gereksinim duydukları maddelerin başında yıkayıcı ve temizleyiciler gelmekte olup, bu maddelerin tüketim seviyesi ile toplumların gelişme seviyesi doğru orantılı kabul edilmektedir. Bu sektörde üretilen ürünler günlük yaşamımızın zorunlu tüketim maddeleri sınıfına girmekte ve hayatımızda önemli bir yer almaktadır.

Türkiye'de yoğun bir teknoloji birikimi olmasına rağmen yurtiçi talep halen istenen düzeye gelmemiştir. 1980'li yıllardan itibaren izlenmeye başlanan dışa açılma politikalarının da etkisiyle temizlik ve yıkama işlerinde deterjan ve sabun kullanma alışkanlığında da artış gözlemlenmiş, üretici firmaların ürün çeşitlerini arttırmaları ve tanıtım kampanyaları da bu gelişmeyi desteklemiştir.

Türkiye’de ölçülebilir sabun tüketimi 80 bin ton civarında olup, ölçülemeyen tüketimin de dahil edilmesi halinde tüketim miktarının daha da yükseleceği tahmin edilmektedir.

Türkiye’de kişi başına düşen sabun tüketimi ise 4 - 5 kg. olup, tüketim özellikle son yıllarda ucuz sabunlara doğru kaymaktadır. Gelişmiş ülke pazarlarında yerini almış kalıp tipi olmayan sabun türleri Türkiye’de de oldukça fazla kabul görmeye başlamıştır.

Yurtiçi talebin belirlenmesinde tüketici kategorileri büyük rol oynamaktadır :

- Gelir düzeyi düşük olan kategorinin talebini belirleyen faktör öncelikle fiyattır. Kalite ve ambalajdan çok fiyattaki farklılıklar bu tür talebi etkilemektedir. Standartlara uygun sabun üretiminde ithal girdi oranlarının yüksek olması ürünlerin maliyetini, dolayısıyla da fiyatını arttıran bir unsurdur. Bu tür ürünlerin fiyatının yüksek olması ve döviz kuru artışlarına bağlı olarak belirlenmesi gelir düzeyi düşük olan tüketicilerin talebini olumsuz yönde etkilemekte ve talebi standart dışı, ambalajsız olarak satılan sergi sabun türlerine yöneltmektedir.
- Gelir düzeyi yüksek olan kategorinin talebini belirleyen faktör ise öncelikle ürünün kalitesi ve ambalajıdır. Fiyatlarda oluşan değişimler bu kategorinin talebini fazla etkilememektedir. Ayrıca, büyük alışveriş merkezlerinin de devreye girmesi çok çeşitli ürünlerin tüketicilere bir arada sunulmasını sağlamakta, bu da tercihlerin çeşitlenmesinde etkili olmaktadır.

TÜRKİYE SABUN TÜKETİM MİKTARI (TON)				
	1998	1999	2000	2001
Kalıp Sabun	78.130	76.110	71.920	67.810
Sıvı Sabun	2.770	5.290	9.780	12.820
TOPLAM	80.900	81.400	81.700	80.630

Kaynak : Kimya Sanayi Üreticileri Derneği

Kalıp sabun, pazarın % 49'unu teşkil ederken kalıp olmayan sabunlar pazarın % 47'sini oluşturmaktadır. Sıvı sabunlar ise pazarın % 4'üne hakim durumdadır.

Sabunların toplam satışlarına bakıldığında ise sabunun en fazla süpermarketlerde satıldığı görülmektedir. Sabun satışlarının % 59'u süpermarketlerde gerçekleşirken % 35'i bakkalarda, % 14'ü ise orta büyüklükteki marketlerde satılmaktadır. Sabunların % 0.3'ü eczanede satılırken % 0.1'i parfümerilerde satılmaktadır.

7. İSTİHDAM

İhracatın artması ve taleplerin kalite yönünde üst düzeyde rekabete dayanan bir şekilde olması, üst ve orta kademe elemanlarının artmasına ihtiyaç göstermiştir.

Ayrıca son yıllarda artan işgücü maliyetleri dikkate alınmış ve modernizasyon yolu ile vasıfsız personel sayısı azaltılmış kalifiye eleman sayısı arttırılmıştır. Tahminlere göre sektörde üst ve orta kademede teknik eleman ve memur sayısı 1.500 kişi, vasıflı işçi sayısı 500 kişi, vasıfsız işçi sayısı ise 3.000 kişidir.

TÜRKİYE’NİN SABUN SEKTÖRÜNDE İSTİHDAM				
(Yıllık Ortalama)				
	1999	2000	2001	2002
Çalışan Sayısı	3882	4077	3544	3742

Kaynak : DİE

8. DIŞ TİCARET

Dünyanın en büyük sabun üretici, ihracatçı ve ithalatçıları AB ülkeleridir. AB ülkeleri dünya temizlik maddeleri ihracatının % 65’ini, ithalatının ise % 54’ünü oluşturmaktadır. Türkiye’nin ithalatının dünya toplamındaki payı % 0.6, ihracatının payı ise % 2.3’dür.

TÜRKİYE’NİN SABUN DIŞ TİCARETİ (ABD Doları)				
	1999	2000	2001	2002
İhracat	24.947.567	19.020.502	20.718.264	23.895.946
İthalat	1.709.960	1.316.952	13.419.301	18.040.045
Hacim	36.657.527	20.337.454	34.137.564	41.935.991
Denge	23.237.607	17.703.550	7.298.963	5.852.901

Kaynak : DİE

8.1. İHRACAT

Son yıllarda komşu ülkelerde meydana gelen politik ve ekonomik değişimler, ülkemiz sabun sektörünü olumlu yönde etkilemiş, gelen talepleri karşılamak için sektörde birçok kuruluş kapasite artırımına, yeni teknoloji kullanımına ve hatta yeni yatırımlara yönelmiştir.

Ancak 1998 yılında dünyada ve özellikle önemli pazarlarımızdan olan Rusya'da yaşanan ekonomik kriz ihracatımızı olumsuz yönde etkilemiştir.

Ayrıca önemli pazarlar olarak nitelendirebileceğimiz Libya'ya yönelik ihracatımız da bu ülke ile yaşanan siyasi problemler yüzünden giderek azalmıştır. Sabun Rusya ve Türk Cumhuriyetleri başta olmak üzere 100'e yakın ülkeye ihraç edilmektedir. İhracatın önümüzdeki yıllarda özellikle Türk Cumhuriyetleri'ne artan bir şekilde devam edeceği tahmin edilmektedir.

Sabun sektöründe ihracat yapılan ülkelere bakıldığında ihracatın büyük bölümünün Bağımsız Devletler Topluluğu, Orta Doğu ve Doğu Avrupa ülkelerine gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu ülkelerin istikrarlı bir ekonomik gelişmeye sahip olmamaları nedeniyle ihracatımız dalgalı bir seyir izlemektedir.

Bu durum sektörün geleceği açısından sağlıklı değildir. Son yıllarda AB ülkeleri de ihracat yapılan ülkeler sınıfında yer almaya başlamış olmasına ve Gümrük Birliğine girilmesine rağmen AB pazarına yaptığımız ihracatta olumlu bir gelişme olmamıştır.

Sabun sektörü üretiminin % 66'sını ihraç etmektedir. İhracatımız özellikle hedef pazarlarımızdaki ekonomik duruma göre dalgalanmalar göstermektedir.

TÜRKİYE’NİN SABUN İHRACATI

34.01.20.10. İnce Parça, Pul, Granül ve Toz Halinde Olan Sabunlar (ABD Doları)

ÜLKE ADI	1 9 9 9	2 0 0 0	2 0 0 1	2 0 0 2
Polonya	915.472	12.870	-	-
Bulgaristan	908.087	596.327	399.891	152.681
Makedonya	263.707	312.187	306.565	214.781
Mısır	182.620	399.364	-	436.220
Özbekistan	103.109	130.681	11.400	127.655
Gürcistan	67.766	9.142	14.955	-
Libya	-	101.880	32.416	143.520
Cezayir	1.480	117.428	192.013	182.406
Sırbistan	28.685	25.386	-	-
G. TOPLAM¹	2.964.855	2.029.176	1.479.162	1.712.422

* İlk 10 ülke değerleri alınmıştır.

¹ Genel Toplamda tüm ülkelerin değerleri yer almaktadır.

Kaynak : Devlet İstatistik Enstitüsü

34.01.20.90.00.00 Arap Sabunu vb. Yumuşak Sabunlar (ABD Doları)

ÜLKE ADI	1 9 9 9	2 0 0 0	2 0 0 1	2 0 0 2
Romanya	67.763	35.580	105	
Bulgaristan	23.330	7.670	14.854	
Rusya	37.633	1.070	242	6.164
Azerbaycan	15.250	5.052	18.906	6.292
Özbekistan	15.854	12.714	600	
ABD	11.956	543.958	349.350	78.498
Türkmenistan	420	156.278	586	
Mısır	-	158.606	-	-
Ukrayna	-	1.102.421	4.571.734	4.125
G. TOPLAM¹	277.828	2.565.142	5.358.440	569.151

* İlk 10 ülke değerleri alınmıştır.

¹ Genel Toplamda tüm ülkelerin değerleri yer almaktadır.

Kaynak : Devlet İstatistik Enstitüsü

34.01.20.90.90.19. Diğer Sabunlar
(ABD Doları)

ÜLKE ADI	1 9 9 9	2 0 0 0	2 0 0 1	2 0 0 2
Ukrayna	8.265.478	2.728.627	669.274	601.105
Türkmenistan	1.321.123	1.132.374	330.887	593.926
Azerbaycan	1.126.391	1.871.571	834.186	1.245.040
Rusya	1.013.340	1.476.399	375.642	74.510
Kazakistan	824.881	1.137.050	777.384	840.818
İran	784.416	388.582	131.365	364.954
Romanya	384.025	469.014	484.087	711.445
Makedonya	369.535	86.762	113.195	80.845
Venezuela	307.470	209.621	233.240	260.470
Mısır	241.997	230.884	784.774	387.383
İsrail	229.303	177.866	389.847	357.345
Cezayir	204.247	32.032	241.151	66.387
Fas	185.720	307.568	-	23.093
İspanya	172.059	250.983	285.324	71.410
ABD	162.148	205.759	186.330	409.555
G. TOPLAM¹	21.019.394	13.947.813	12.962.905	17.589.041

** İlk 15 ülke değerleri alınmıştır.*

¹ Genel Toplamda tüm ülkelerin değerleri yer almaktadır.

Kaynak : Devlet İstatistik Enstitüsü

**34.01.20.90.90.11. Sıvı Sabunlar
(ABD Doları)**

ÜLKE ADI	1 9 9 9	2 0 0 0	2 0 0 1	2 0 0 2
Ukrayna	36.972	1.971	10.811	134.911
Romanya	90.072	51.196	1.800	25.774
Azerbaycan	76.385	27.292	25.346	60.491
Kazakistan	45.054	2.379	96.552	375.827
Çek Cum.	32.302	-	58	109.738
Polonya	29.212	8.964	14.980	336.525
İran	11.574	356	2.946	1.787
Bulgaristan	16.954	99.351	20.876	49.686
Türkmenistan	6.809	20.770	8.009	11.896
Özbekistan	7.450	-	7.792	290.036
Rusya	93.618	11.640	104.921	419.792
İngiltere	-	-	75.141	142.713
ABD	4.228	8.732	77.850	618.297
Kanada	-	285	4.042	208.659
Almanya	9.199	1.523	7.471	15.804
G. TOPLAM'	685.490	478.371	917.757	4.025.302

* İlk 15 ülke değerleri alınmıştır.

¹ Genel Toplamda tüm ülkelerin değerleri yer almaktadır.

Kaynak : Devlet İstatistik Enstitüsü

8.2. İTHALAT

Türkiye'nin sabun ithalatı tuvalet sabunları dışında yok denecek kadar az miktarda olup, daha çok hammadde ithal edilmektedir. Sabun sektöründe ithal edilen en önemli maddeler donyağı, bitkisel yağlar, kostik soda, tuz, esans ve ambalaj malzemeleridir. Donyağı genellikle ABD'den, koko yağı ve palm türevleri Endonezya ve Malezya'dan, esanslar AB ve EFTA ülkelerinden, kostik soda ise yurtiçi ve yurtdışı fiyatlara bağlı olarak AB ülkelerinden ithal edilmektedir.

Türkiye'nin sabun ithalatı yaşanan ekonomik krizin etkisiyle yıllar boyunca inişli – çıkışlı bir seyir izlemiştir.

Başlıca ithalat yaptığımız ülkeler Almanya, İtalya, İspanya, İngiltere ve Hollanda'dır. Almanya'nın toplam ithalatımızdaki payı % 37, İtalya'nın % 12, İspanya'nın % 10 ve İngiltere'nin % 9'dur.

Mevzuat açısından sabun ürünleri ihracat ve ithalatında hiçbir kısıtlama yoktur. 1.1.1996'dan beri AB ile Gümrük Birliğine girmiş olduğumuzdan, AB ile ticarete gümrük vergisi bulunmamaktadır. AB dışı ülkelere yapılan ithalatta Ortak Gümrük Tarifesi çerçevesinde AB'nin uyguladığı Gümrük Vergisi oranları uygulanmaktadır.

TÜRKİYE’NİN SABUN İTHALATI

34.01.20.10. İnce Parça, Pul, Granül ve Toz Halinde Olan Sabunlar (ABD Doları)

ÜLKE ADI	1999	2000	2001	2002
Fransa	113.073	8.845	111	-
Belçika	425.787	330.657	358.596	261.697
İngiltere	91.590	73.934	988	849
Almanya	-	-	1.689	7.679
Kanada	4.604	-	-	-
Malezya	-	9.601	-	-
İsrail	5.171	-	-	-
G. TOPLAM	640.225	422.937	382.093	367.439

Kaynak : Devlet İstatistik Enstitüsü

34.01.20.90.00.00 Arap Sabunu vb. Yumuşak Sabunlar (ABD Doları)

ÜLKE ADI	1999	2000	2001	2002
Almanya	93	-	3.546	7.102
Hollanda	-	-	37	7.953
İtalya	3.687	-	920	-
ABD	87	-	853	5.652
G. TOPLAM	3.867	-	2.656	20.707

Kaynak : Devlet İstatistik Enstitüsü

34.01.20.90.90.19. Diğer Sabunlar (ABD Doları)

ÜLKE ADI	1999	2000	2001	2002
Fransa	11.674	39.821	13.800	37.806
Hollanda	36.679	10.655		
Almanya	290.342	278.849	170.671	218.914
İtalya	19.990	21.347	15.371	3.552
İngiltere	43.913	270.444	53.380	4.124
ABD	1.622	6.614	-	-
Afganistan	66.780	-	-	-
Hindistan	177.595	-	-	-
Malezya	255.547	41.520	-	-
Mısır	-	-	672.651	71.482
G. TOPLAM¹	1.023.895	687.993	12.962.905	17.589.041

* İlk 10 ülke değerleri alınmıştır.

¹ Genel Toplamda tüm ülkelerin değerleri yer almaktadır.

Kaynak : Devlet İstatistik Enstitüsü

34.01.20.90.90.11. Sıvı Sabunlar (ABD Doları)

ÜLKE ADI	1999	2000	2001	2002
Almanya	8.474	3.461	-	2.210
İngiltere	7.470	1.027	1.902	-
İrlanda	4.221	13.768	-	-
İsveç	7.131	65.638	49.426	38.966
Avusturya	2.314	223	359	-
ABD	11.536	118.456	17.711	11.395
G. TOPLAM¹	41.973	206.072	71.647	62.858

* İlk 6 ülke değerleri alınmıştır.

¹ Genel Toplamda tüm ülkelerin değerleri yer almaktadır.

Kaynak : Devlet İstatistik Enstitüsü

9. DÜNYA TİCARETİ

Dünyanın en büyük temizlik maddeleri üretici, ihracatçı ve ithalatçı ülkeleri Avrupa Birliği ülkeleridir. AB ülkeleri dünya temizlik maddeleri ihracatının % 65'ini, ithalatının ise % 54'ünü oluşturmaktadır.

Dünyada son yıllarda daha çok önem kazanan çevre faktörü temizlik maddeleri sanayisini çevre kirliliğine karşı duyarlı ürünler geliştirmeye ve bu ürünleri tüketici talebini karşılayacak türde ve sisteme dönen tipte ambalajlarda satmaya yönelmektedir.

Bu çerçevede, son yıllarda sıvı vücut sabunları ve özellikle doğal maddelerden üretilen sabunlara olan talep daha artmaya başlamıştır.

GENEL OLARAK DÜNYA SABUN TİCARETİ (SITC 5541) (Milyon ABD Doları)		
	İHRACAT	İTHALAT
1996	1.915	1.392
1997	1.962	1.406
1998	2.145	1.519
1999	2.201	1.704
2000	2.168	1.703

Kaynak : ITC 2003

ÜLKE BAZINDA DÜNYA SABUN TİCARETİ
(Milyon ABD Doları)

İHRACAT

ÜLKE	1997	1998	1999	2000
ABD	144	139	132	138
İngiltere	77	131	161	167
Fransa	85	111	173	134
Kanada	105	111	125	128
Almanya	91	117	113	107
Rusya	81	59	24	27
Japonya	52	41	41	63
Hollanda	47	49	47	48
İtalya	40	48	42	37
İspanya	25	30	39	37
Yunanistan	20	22	37	48
Brezilya	26	28	18	18
Çin	19	15	12	10
Avustralya	20	20	22	24
Polonya	22	20	31	29

İTHALAT

ÜLKE	1997	1998	1999	2000
ABD	144	139	132	138
İngiltere	77	131	161	167
Fransa	85	111	173	134
Kanada	105	111	125	128
Almanya	91	117	113	107
Rusya	81	59	24	27
Japonya	52	41	41	63
Hollanda	47	49	47	48
İtalya	40	48	42	37
Bel – Lüks	40	41	36	32
İspanya	24	25	39	25
Çin	19	18	25	31
Meksika	20	17	17	22
Endonezya	19	21	16	16
Yeni Zelanda	14	12	12	9

Kaynak : ITC 2003

10. MEVCUT DURUMUN DEĞERLENDİRİLMESİ

Günümüzde sabun sektörünün mevcut durumu aşağıdaki başlıklarla özetlenebilir :

- Modern üretim teknolojisi kullanarak üretim yapan kuruluş sayısı giderek artmaktadır.
- Rekabete dahil olabilmek için kalite ve fiyat ön plana çıkmıştır.
- İhracat önemli miktarda artmış olmasına rağmen kapasite problemi yoktur.
- İç pazarda kişi başına tüketim genelde seviyesini korumakta, iç tüketimin artırılması için eğitim ve fiyat politikalarına daha ciddi olarak eğilinmelidir.

Sektörde son yıllarda kurulmuş olan tesisler, AB ve EFTA ülkelerindeki tesislerle teknoloji yönünden eş değerdir. Basit usulde sergi sabunculuğu yapan tesisler ise giderek azalmakta olup makinalı sabunculuğa yönelme başlamıştır. Dolayısıyla gerek teknolojik açıdan gerekse ölçek nedeniyle yeni yatırımlara ihtiyaç yoktur.

Ülkemizde mevcut bilgi birikimi ve insan gücü, anahtar teslimi yeni sabun tesisleri kurmaya ve işletmeye yeterli durumdadır; ayrıca teknoloji transferi (know-how vb.) için de yeterli birikim mevcuttur.

Ancak bu tür girişimlerin mevcut ve potansiyel pazarlarımıza olan ihracatımızı olumsuz etkilememesine dikkat edilmelidir.

10.1. SEKTÖRDE ALINMASI GEREKEN TEDBİRLER

- * TS 54'ün mecburi standart olması dolayısıyla istisnasız bütün üretici ve ihracatların bu standarda uymalarının temini ve gerekli kontrollerin yapılması,
- * Sektörde kullanılan hammaddelerin ithalatında fon, kaynak kullanımı vs. gibi maliyet arttırıcı unsurların bulunmaması,
- * Çevre bilincinin yerleşmesi ve gerekli tedbirlerin alınması, arıtma tesisi kurma zorunluluğu getirilmesi,
- * Enerji miktarını ve maliyetini düşürücü sistemlerin kullanılabilmesi için gerekli teşviklerin sağlanması,
- * Sektör politikasının devlet ile birlikte tespit edilmesi, uzun vadeli, belirgin ve organize şekilde olması,
- * Sektör en yeni teknolojik gelişmelere sahip olduğundan yurtdışına tesis kurma konusunda imkanların ortaya konması ve gereken Eximbank kredilerinin kullanılabilmesi,
- * Tüketicinin korunması için kaliteli mamul üreten firmaların teşvik edilmesi ve piyasanın kontrolünün sağlanması,
- * Üreticilerin AR – GE'ye pay ayırmaları, üniversiteler ile işbirliğine gitmeleri geleceğe yönelik rekabet koşullarının sağlanması açısından temel olacaktır.

10.2. SEKTÖRÜN AB'YE UYUM ÇALIŞMALARI

Türkiye'nin AB'ye aday konumuna gelmesi ile ilgili olarak sabun sektöründe dikkate alınması gereken hususlar şunlardır:

Sektörün AB'ye aday konumuna gelmesi için AB'ye uyum çalışmalarının Sabun ve Deterjan Sanayicileri Derneği, Çevre Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, TSE, DPT ile birlikte yürütülmelidir.

AB'ye uyum çalışmalarında öncelikle ele alınması gereken husus direktiflerin gözden geçirilmesi olacaktır ve bunlar şu başlıklarda toplanabilir :

- Tüketicinin korunması : birim fiyatı ve reklam
- GLP (iyi laboratuvar uygulamaları)
- Doğu Avrupa Ülkeleri ile uyum
- Gümrük ve vergiler
- Ambalaj
- Çevre : tehlikeli maddeler, katı atıklar, zararlı kimyasallar
- Rekabetin korunması

10.3. VIII. PLAN DÖNEMİ GELİŞMELERİ

10.3.1. GENEL TEDBİRLER

Sektör önümüzdeki 5 yıllık dönemde iç ve dış piyasalarda önemli atılımlar gerçekleştirebilecek güçtedir. Ancak mevcut potansiyelin yeterince kullanılabilmesi için uzun vadeli, belirgin ve tüm kuruluşların mutabakat halinde olduğu devlet tarafından yönlendirilen bir sektör politikası olmaması AB'ye adaylık döneminde sektöre önemli darbeler vurabilir. İyi organize olmamış ve yeterli koruyucu teşvikleri almamış bu sektör ihracat yapmakta ve artan iç ve dış rekabet nedeni ile iç pazarda ve ihracatta zorlanacaktır.

Tüketicinin korunması ve kaliteli ürünlerin ciddi firmaların teşvik edilmesi için TSE Belgesi alma zorunluluğu getirilmelidir.

Sektörde kullanılan teknoloji, AB ve EFTA ülkelerinde kullanılan teknolojiden farklı değildir. Ancak sektörün maliyeti azaltıcı modernizasyon projelerine ihtiyacı olacaktır.

Sektörde sabun ile ilgili tüm teknik bilgiler mevcuttur. Sektör elemanları gerek yurtiçinde gerekse yurtdışında tesis kurma konusunda ihtisas sahibidirler. Yurtdışında kurulacak tesislerin ülkemizden yapılacak ihracatı engellemeyecek tür ve seviyelerde olması sağlanmalıdır. Önemli ithal maddesi olan iç yağ ve bitkisel yağın yurtiçi üretimi teşvik edilmelidir.

10.3.2 TALEP PROJEKSİYONU

Önümüzdeki 5 yıllık plan çerçevesinde yurtiçi talepleri kişi başına sabun tüketimini arttıracak yönde olmalıdır. Halen düşme trendi gösteren rakamlar tedbirler alınmadığı takdirde yine düşme trendi gösterebilir.

Sektörün ihracat potansiyeli hemen hemen tüm dünya ülkelerindedir. Bunun muhafazası ve miktarların arttırılabilmesi için değişken olmayan politikalar uygulamalı, fiyat ve kaliteye daha fazla önem vererek dış pazar şemsiyesinin açılması sağlanmalıdır.

TALEP PROJEKSİYONU

(1000 ton)	2001	2002	2003	2004
Yurtiçi	122	124	126	128
İhracat	220	240	250	270

Kaynak : DPT

11. ÇEVRE VE İNSAN SAĞLIĞI

Sabun, tabii hammaddelerden elde edilen doğal bir temizlik maddesidir. Dolayısıyla kendi üretiminde kullanılan maddelerin de doğaya zarar vermemesi için gerekli önlemleri alınmış olmalıdır.

Sektör gerek toplumda gelişen çevre bilinci, gerekse ekonomik zorlamalar neticesinde çevre konusunda giderek bilinçlenmekte ve çevreyi koruyucu gerekli tedbirler alınmaktadır. Modern şekilde üretim yapan sabun fabrikalarında, ilgili tedbirlerin tümü alınmış durumdadır. Bunların tüm sektöre yayılması ilgili koruma tedbirlerinin alınmasını sağlayacaktır.

- * Sabunlaştırma projesi sonunda arta kalan sabun altı suları modern sabun tesislerinde gliserin elde etmek için hammadde olarak kullanılmakta ve sonuçta ürün olarak teknik veya farmasötik gliserin, atık olarak ise katı metal sabunları elde edilmesi nedeniyle çevre kirliliği söz konusu olmamaktadır. Gliserin tesisi olmayan fabrikaların bu tesisi kurmaları veya sabun altı sularını gliserin tesisi olan fabrikalara vermeleri için gerekli yasal zorlamalar getirilmelidir.
- * Atıksu arıtma tesisi kurma zorunluluğu getirilerek sabunlaştırma için gerekli hammaddelerin yıkanması, ağartılması ve depolanması esnasında oluşan suların arıtma yöntemleriyle yağından arındırılması sağlanmalıdır.
- * Enerji elde etmek için kullanılan buhar kazanlarından tam yanmayı sağlayıcı sistemler kullanılması zorunlu olmalıdır.

12. DİĞER SEKTÖRLERLE İLİŞKİLER

Sabun sektörünün yurtiçinde temin ettiği önemli girdiler donyağı, bitkisel yağlar, kostik soda, tuz ve ambalaj malzemesidir. Bu nedenle sektörün, yağ sanayii, petrokimya sanayii, tuzlalar, baskılı ambalaj sanayii ile girdi ilişkisi vardır. Bu girdiler içinde en önemli paya sahip olan ambalaj ürünleri sabun maliyetlerinin % 15-20'sini teşkil etmektedir. Ambalaj sektöründe oluşan tekeller nedeniyle, kalite sorunları, keyfi fiyat artışları ve stok maliyetleri sabundaki maliyetleri önemli ölçüde etkilemektedir.

Sabun sektörü ürettiği temizlik ürünleriyle direkt olarak nihai tüketiciye hitap etmektedir. Ancak modern işletmelerde yan ürün olarak çıkan teknik ve farmasötik gliserin petrokimya sanayinde katalizör, deterjan sanayinde ise köpük kesici olarak kullanılmaktadır.

13. SEKTÖRÜN SORUNLARI

Sektörün en önemli sorunları aşağıdadır :

- Taklit ürünler : Tüketicinin beğenisini kazanmış olan ürünlerin, dış ambalajının hemen hemen aynısı hazırlanarak üretim formüllerine uyulmadan, sağlık, hijyen ve çevre standardına aykırı ürünler bir yandan sektörü haksız rekabet ile karşı karşıya bırakmakta, tüketicileri de maddi yönden zarara uğratmakta ve insan ve çevre sağlığı açısından da tehlike yaratmaktadır.
- Hammadde açısından dışa bağımlılık : Hammadde açısından dışa bağımlılık ve yüksek maliyetler sektörün dış pazarlardaki rekabet gücünü zayıflatarak atıl kapasitenin tam olarak değerlendirilmesini engellemektedir.

- Özellikle son yıllarda yaşanan ekonomik krizler ve sonucunda hızla yükselen döviz kurları da maliyetleri arttıran en önemli etkenlerdir.